Le Bois d'Enfants

Losse verhalen bij de tentoongestelde werken

Stefanuskerk Beilen 17 augustus tot 15 september 2013

Inhoudsopgave

Le Bois d'Enfants 3
Gedichten van een tentoonstelling (Staf de Wilde) 7
Een wandeling door het Kinderbos 13

Le Bois d'Enfants

Een expositie in de Stefanuskerk te Beilen van 17 augustus tot 15 september.

De thema tentoonstelling "Le Bois d'Enfants","Het Kinderbos", stelt een selectie ten toon uit het monumentaal werk "Le Bois d'Amis' van Paul van Geert. Alle werken die iets vertellen over mensen en kinderen staan in de Stefanuskerk te Beilen opgesteld. Naast dit recente werk geeft de schilder ook een beknopte inkijk in zijn vroegere werk.

De Schilder

Paul van Geert (1950) begon met schilderen op zestienjarige leeftijd. Hij trad hiermee in het voetspoor van zijn vader, voor wie het schilderen reeds lange tijd meer dan een hobby was. In zijn geboorteland Vlaanderen werd en wordt nog steeds veel geschilderd, en het ontbrak hem in deze eerste periode niet aan stimulansen.
Zijn eerste werk draagt nog sterk het stempel van een poëtisch expressionisme, beïnvloed door zo uiteenlopende schilders als Chagall en de Vlaamse expressionisten. Tot zijn eenentwintigste experimenteerde hij met verschillende technieken en kunstvormen, met name beeldhouwen, keramiek en glas in lood. Hoewel hij enige tijd weifelde welke opleiding te volgen – het kunstonderwijs trok hem aanvankelijk sterk aan – koos hij uiteindelijk voor de Gentse Universiteit, waar hij pedagogiek en psychologie studeerde. Hij promoveerde op een studie naar de vroege taalontwikkeling van zijn zoon. In 1976 verhuisde hij met zijn gezin naar Groningen, volgend op een aanstelling aan de Universiteit aldaar. In 1985 werd hij hoogleraar in de ontwikkelingspsychologie.
Van Geert's werk als psycholoog hangt nauw samen met zijn schilderkunst. Hij is gefascineerd door het menselijk portret, de weergave van kleine verschillen in expressie en vorm, de veranderingen en constanten in het gelaat tijdens het groeien en ouder worden. Zijn onderwerpen vindt hij dan ook hoofdzakelijk in zijn directe omgeving. Portretten van zijn kinderen, zijn vrouw , vrienden en zichzelf vormen een voortdurend terugkerend motief.
Bij het schilderen van portretten bekijkt Van Geert zijn onderwerpen op een manier die tegengesteld is aan zijn wetenschappelijk werk als psycholoog. Het menselijk gedrag bekijkt hij op een zeer abstracte manier, maar de portretten zijn juist zo concreet en theorieloos als maar mogelijk is.

De Schilderijen

Vroeger werk: De belangstelling voor de portretkunst uitte zich aanvankelijk in sterk geschematiseerde, in slechts enkele kleuren weergegeven menselijke gestalten. In 1975 begon hij zich te verdiepen in de klassieke schilderstechnieken. Hij maakte een theoretische studie van de ambachtelijke aspecten van het schilderen, van de middeleeuwen tot de negentiende eeuw, en probeerde elementen hiervan in zijn eigen werk te gebruiken. De sterke belangstelling voor de klassieke schilderkunst is ook te zien in één van Van Geert's geliefde stijlfiguren, namelijk het citaat. Daarbij worden bijvoorbeeld bekende werken uit de geschiedenis van de schilderkunst gebruikt als elementen in zijn schilderijen. Een andere keer wordt de opbouw van een klassiek schilderij gebruikt als vertrekpunt, waarbij systematische veranderingen worden aangebracht. Een voorbeeld is een portret van de schilder en zijn vrouw als Rembrandt's Joodse Bruidspaar, waarbij de oorspronkelijk rollen zijn omgedraaid.

Le Bois d'Amis

Rond 1998 vond er een kentering plaats in de vorm en techniek van de schilderijen en ontstond het project *Le Bois d'Amis*. De titel van het project is, letterlijk vertaald, Het Bos van Vrienden, maar heeft ook de betekenis van "het hout van vrienden" onder verwijzing naar de verschillende soorten hout die als dragers van de schilderijen zijn gebruikt. Deze groep schilderijen bestaat uit tweenvijftig vrijstaande monumentale werken. De dragers bestaan uit deuren, luiken en kastdeuren afkomstig uit de sloop. Verder zijn ongeschaafde vurenhouten en eikenhouten planken afkomstig van een oude schuurzolder of afkomstig van plaatselijke bomen gebruikt. Het is de bedoeling dat de schilderijen een soort bos vormen, waar de kijker langs, tussen of rond kan lopen.

De werken hebben meestal geen andere titels dan de namen van de afgebeelde personen. In het concept *Le Bois d'Amis* zijn verschillende ideeën verwerkt. De kerngedachte is dat vrienden en huisgenoten een soort ruimtelijke omge-

ving creëren waar je je als persoon in kunt bewegen, een ruimte die je omringt zoals een bos een omringende ruimte is.
Die gedachte wordt overgebracht door de vrijstaande opstelling (elk schilderij op een eigen, vaste ezel, gemonteerd op wielen) en door de afmetingen (ongeveer levensgroot of groter).
Sommige van de schilderijen zijn geïnspireerd door de vorm en afmetingen van 14e-eeuwse Italiaanse retabels, schilderstukken die de wand boven het altaar in de kerk vulden. Dit soort stukken heeft vaak de vorm van een drieluik, opgeluisterd met goudfolie. Het idee van meerdere luiken wordt ook gerealiseerd in de vorm van schilderijen die bestaan uit afzonderlijke blokken. Hoewel deze nieuwe schilderijen groot en massief zijn, zijn ze verplaatsbaar en beweeglijk gemaakt door er wielen onder te zetten.

Paul van Geert heeft eerder tentoongesteld in Brussel, verscheidene malen in Gent (o.a. in het Internationale Congres Centrum) en vaak, samen met zijn vader in zijn geboortedorp Hamme (B).
In Nederland was zijn werk eerder te zien in Ten Boer, Bedum, Gorredijk, Norg, Groningen (Synagoge, RUG Letterenfaculteit, Pictura en UMCG Groningen), Delfzijl, Hoogeveen, Grolloo, WZA Assen, Oudeschans en te Westervelde op eigen locatie.

Gedichten van een tentoonstelling

Staf de Wilde

De dichter Staf de Wilde (Hamme, België, 1948) schreef vijf gedichten naar aanleiding van de tentoonstelling. Zijn eerste bundel *(Tsja*, 1973) werd door Paul van Geert geïllustreerd. Recente bundels zijn o.a. *De toren van Montaigne* (2006) , *Van toen en thuis* (2007), *Een stuk of wat* (2010). Veel van zijn gedichten gaan over zijn geboortedorp, Hamme *(Terug naar Hamme*, 1995)

bois d'enfants

zijn wereld loopt op wieltjes
want hij tovert: staldeur, schuurdeur
worden retabel, altaarstukken
van een dagelijks bestaan

alle leven snakt naar eeuwigheid
en tot de houtworm komt, de memel,
de molm en de panelen barsten;
tot de verwoester komt die wegneemt
wat werd liefgehad: zolang
zullen deze levens voortgaan

en men zal verwonderd staan
want niets is zo bijzonder
als het doodgewone: een kind
met ogen groter dan zijn buik,
een mens die weet van mate

hij beeldt ze uit omdat hij
het verbeelden niet kan laten:
dit is de schone last van een talent
om te koesteren en soms te haten,
een tovergave waar men niet aan went

toonzetting

leutig, lustig is zijn toon;
een keertje droef te moede:
wanneer een eenzaat
in zijn kader komt

soms zie je een bloemenkrans
soms is de dame bloot
en o de buitenkans:
wat is haar boezem groot

gul en geestig zijn verbeelding
soms dragen beide een pinnenmuts
zo zag je hem in de stoet van carnaval:
met honderd noten in zijn kluts

zo is zijn wereld rondom haar:
warm en weelderig, een enkel
keertje donker en zwaar
maar nooit een spoor verveling

meestal dansen man en vrouw
en dikwijls als kabouter:
hier steekt niet alles al te nauw
hier is een huisgezin,
gelauwerd en gelouterd
en elke dag is een begin

de stijl is gans de mens – Buffon

plots gevonden: een ondergrond,
panelen van een poortje, een oude
deur, een lambrisering

stijl en lijst, daar ging het om:
het ruwe voor de ontroering

Freud schreef bij zijn Droomverklaring:
zo’n vondst, zo’n vinding
doet men maar eens in zijn leven

de schilder vond zijn figuren
werkelijker dan een droom
al is zijn arbeid ook verdichting:
gezichten en symbolen, weelderig
als vruchten aan hun boom

sterk is zijn geduldig werk
doch simpel gevonden
zoals het grote steeds
eenvoudig is en vanzelfsprekend

plots gevonden: een ondergrond
en daarboven beroert ons,
ontroert ons de geest
die spreekt uit vele monden

expositie

na jaren van herhalen
toets na toets, tube na tube
na jaren van vragen:
komt het wel,
komt het wel ooit goed

hier staan ze dan
als plots gevonden:
beeltenissen in jouw eigen taal
portretten van geliefden
samen een verhaal

ja, je had er tijd voor nodig,
een koppigheid die wankelt
maar niet valt
en plots staat het er:
dit bos van vrienden
dat als een scherm van bomen
jouw huis omwalt

trots zijn we op de Pol:
zijn stil vertrouwen
dat luide twijfels overwon
we zien een zoon, we zien
zijn vrouwen, we horen
hun lach als een blonde zon

de schilder

hij houdt zijn doel voor ogen,
gaat er bewust op af;
hij weet de weg, heeft het vermogen:
hij werkt soms schielijk, op een draf

dikwijls komt het traag,
geduldig streek na streek;
je denkt: hij loopt verloren
maar elke toets die houdt wel steek

hij blijft bij zijn omgeving:
in het geringste is het geheel,
elke treurnis, elke streving
maken een dorp tot werelddeel

en is het geen kinderlijk spelen
de tongpunt uit de mond:
een man die zich niet kan vervelen
en bezig is nu en straks en elke stond

Een wandeling door het Kinderbos...

Paul van Geert

1. Paul van Geert en Leen Waegeman aan de dans

Olieverf op twee vensterluiken
210/88 cm

Dit schilderij, gemaakt op twee vensterluiken en ontstaan in 1998, is het eerste werk uit de serie *Le Bois d'Amis*, en wordt gebruikt als het logo voor dit schilderijenproject... Het maakt als dusdanig geen deel uit van het thema van de huidige tentoonstelling, maar vergezelt de stukken die horen bij *Le Bois d'Enfants*...

2. Anna Lichtwarck-Aschoff met baby Emmett

Olie op panelen van vurenhout, eik en lariks 236/180 cm

Dit schilderij is het themawerk van de tentoonstelling *Le Bois d'Enfants*. Dat dit werk is gekozen is niet zo verwonderlijk. De tentoonstelling vindt plaats in de mooie gerestaureerde gotische Stefanuskerk in Beilen, en het schilderij zelf roept bij de meeste kijkers allerlei associaties op met Maria afbeeldingen in kerken of op iconen. Dat komt natuurlijk niet alleen maar door het thema - niet elk schilderij van een vrouw met een baby roept dergelijke associaties op - maar vooral door het kleurgebruik... De Mariablauwe achtergrond, het gedrapeerde rode doek en het gebruik van bladgoud roepen herinneringen op aan afbeeldingen van Maria met kind van de renaissance tot nu. De afgebeelde personen zijn Anna Lichtwarck-Aschoff met haar zoon Emmett. Anna is ontwikkelingspsycholoog en thans werkzaam aan de Universiteit van Nijmegen. Zij is bij mij gepromoveerd op de interactie tussen ouders en hun adolescente kinderen. Het schilderij is ontstaan op basis van een fotootje dat één van haar vriendinnen en collega's van haar en Emmett had gemaakt. Ik werd onmiddellijk getroffen door de compositie, waarbij alle lijnen leiden naar de ogen van baby Emmett, die vanuit een draagzak, een buidel bijna, de wereld in kijkt. Opvallend is de intensiteit van de blik van de baby, en de blik en houding van de moeder die haar baby uitnodigt om vanuit haar veilige bescherming de wereld te gaan exploreren.

Het maken van een schilderij vergt altijd een heel ontwikkelingsproces. Het begint vaak, zoals in dit geval, met een fotootje van iemand uit eigen kring dat bij mij onmiddellijk het gevoel oproept van iets dat eigen is aan de afgebeelde persoon, iets dat de kern van de afgebeelde persoon raakt, of dat een grappig commentaar is op wat ik wezenlijke kenmerken vind van een bepaald persoon. Een dergelijk thema groeit alleen maar uit tot een schilderij als ik materialen kan vinden die daar op een of andere manier bijpassen, maar ik weet eigenlijk nooit vantevoren wat passend is voor een bepaald schilderij. Het is dan meer een kwestie van zoeken in mijn grote voorraad van planken, balken, deuren en kastpanelen... In dit geval beschikte ik nog over een gebruikt tafelblad van vurenhout, afkomstig uit een kringloopwinkel. Het had naar mijn gevoel niet helemaal de goede lengte, dus heb ik het aan de onderzijde nog verlengd met een passende plank. Zodra ik het basispaneel heb begin ik met het maken van schetsen naar de foto of foto's die ik heb... Als de schets klaar is begin ik met het maken van het paneelontwerp, dat begint bij een vaag idee van de totale vorm die het geheel moet krijgen. Een schilderij bestaat voor mij altijd uit een aantal vaste materiële elementen, namelijk het paneel of de panelen van het schilderij zelf, de omlijsting die verschillende vormen kan aannemen, het rijdende plateau waarop het schilderij zal worden geplaatst, en de steun waarmee het schilderij op het rijdende plateau wordt gemonteerd.

Ik geef de voorkeur aan foto's of afbeeldingen waarbij de personen ten voeten uit zijn afgebeeld, maar bij dit schilderij is alles geconcentreerd op de draagdoek... Om het idee van een uitsnede te benadrukken hoorde er nog iets bij dat de onder- en bovenkant duidelijk zou markeren. Tijdens het maken van het schilderij waren we bezig met opruimwerkzaamheden naast de schuur waar vroeger de landbouwwerktuigen werden geplaatst, en daar kwamen een aantal compleet verroeste dunne metalen platen uit de grond, die hadden gediend om het hout van de schuur tegen de drup van de regen te beschermen. Door de vele jaren van inwerking van de zure veengrond op het metaal was er in de platen een soort fractaal patroon ontstaan. Het metaal was door de corrosie heel erg fragiel geworden, en ik maakte twee eikenpaneeltjes om het te ondersteunen. De vorm van het verroeste metaal werd met behulp van een

figuurzaag in de paneeltjes uitgezaagd. Aan de bovenzijde heb ik het paneeltje omgedraaid, zodat de vormen van het metaal gespiegeld worden in het hout. Mede door het kleurgebruik was ondertussen de associatie ontstaan met een soort Maria-schildering, en daar hoorde bladgoud bij. Ik had nog een voorraadje bladgoud geërfd van mijn schoonvader Jeroen Waegeman, die het zelf dan weer had van zijn schoonvader, Henri Lowie, de opa van Leen. Henri Lowie (1875-1947) gaf tekenen en schilderen aan wat toen nog de Hamse Tekenschool heette (Hamme is het dorp in Vlaanderen waar Leen en Paul - en de dichter Staf de Wilde - vandaan komen en waar het grootste deel van de familie nog steeds woont). Henri Lowie schilderde ook, en zijn bloemstukjes, stillevens en landschapjes sieren nog steeds de muren van zijn vele nakomelingen...

Het paneel zelf is opgebouwd in de vorm van een flauw gebogen U, waardoor het beschilderde paneel zelf in een soort nis komt te staan. Zijpanelen zijn gemaakt van eiken en iepen planken, beide houtsoorten met een mooie structuur. De planken zijn gekleurd met blauwe, rode en bruine pigmenten. Onderaan links is in blauw-op-blauw de titel van het schilderij getamponeerd, *Anna en Emmett*... De letters zijn uitgesneden in een stuk papier, en daaroverheen is met een verfrollertje de blauwe verf aangebracht (zie ook pagina 37).

3. Hetty Kook en haar dochter Ika Vedder

Olie op schuifdeur uit de schuur
275/110 cm

Dit schilderij stamt uit de beginperiode van het *Le Bois d' Amis* project, en de schilderijen uit die periode zijn vrijwel allemaal gemaakt op oude deuren en andere sloopmaterialen.

In dit geval gaat het om een schuifdeur uit de schuur, en is het schuifmechanisme behouden. Er zat behoorlijk wat molm in deze deur en het eerste wat diende te gebeuren was de deur flink te behandelen met een houtwormdodend middel.

Omdat deze deur nooit geverfd was geweest, kon worden volstaan met een grondlaag bestaande uit sterk verdunde watergedragen houtlijm. Het hout krijgt daardoor een mooie bruine kleur, die uitstekend kan worden gebruikt als grondlaag voor de huidskleur van de twee geportretteerden, Hetty Kook (inspecteur van het onderwijs) en haar dochter Ika.

Ika slaapt de slaap der gelukzaligen en haar moeder Hetty kijkt trots en een beetje uitdagend de toeschouwer aan. Net als bij het schilderij van *Anna en Emmett* is alles hier geconcentreerd op het gezicht en de handen van de moeder en de peuter, maar de blikrichting is een geheel andere dan die van het vorige schilderij. De planken van de deur zijn gebruikt voor een reeks kleurbanden. Ook hier dringt zich de vergelijking met het schilderij *Anna en Emmett* op.

4. Marjan Adema zwanger

Olie op oude wc deur 225/85 cm

Dit schilderij stelt Marjan Adema voor, zwanger van haar oudste zoon Jitse. Het is geschilderd op de oude wc-deur, die net na de verbouwing van de keuken in het huis te Westervelde ter beschikking was gekomen.

De ouderwetse scharnieren zitten er nog aan. Die scharnieren zaten ìn de sponning, en niet erop, zoals tegenwoordig gebruikelijk. De scharnieren zijn beschilderd met de hoofd- en contrastkleuren van het schilderij. De hoofdtonen van het schilderij zijn bruinrood, zwart en grijs, met blauw als de contrastkleur.

De bloemetjes in het haar van Marjan verwijzen naar het schilderij Hoop 1, van Gustav Klimt, dat een zwanger naakt voorstelt omringd door dreigende maskers en gezichten.

Er zijn wel meer verwijzingen naar Klimt in mijn schilderijen, en dat heeft te maken met het feit dat ik een combinatie van portretten en geometrische elementen heel interessant vind, door de tegenstelling die het uitdrukt tussen het portret - als summum van het realistisch afbeelden - en de geometrische patronen die alleen maar bestaan in functie van het schilderen op een bepaalde drager. De geometrische patronen die ik gebruik zijn vaak heel eenvoudig, bijvoorbeeld de kleurbanden bij *Anna en Emmett* en die bij *Hetty en Ika.*

5. Nele van Kersavond en Ferre in het water
6. Marjan Adema leert Jitse Breeuwsma lopen

Olie op lariks panelen 345/112 cm

Deze twee smalle en hoge schilderijen, met hun onmiskenbare verwijzing naar de geometrische patronen van Gustav Klimt, vormen een koppel, waarin op twee verschillende manieren de relatie tussen moeders en kinderen is weergegeven. De vorm van de schilderijen wekt associaties op met staande klokken of antieke commodes. De panelen zelf zijn gemaakt van koud tegen elkaar gelijmde lariks planken die vervolgens zijn uitgezaagd en van een profielrandje voorzien op een manier die doet denken aan deuren van antieke kasten.

Nele van Kersavond en Ferre in het water is gebaseerd op een fotootje van Nele en haar zoon Ferre, tijdens een bezoek aan een waterspeeltuin. Ferre staat als het ware in de armen van zijn moeder. De opstelling wekte bij mij vrijwel onmiddellijk associaties op met de legende van de heilige Christoffel, een grote en sterke man die reizigers op zijn rug over de rivier droeg. Op een dag stond er een klein jongetje aan de oever, en Christoffel tilde het jongetje op zijn rug alsof het een pluimpje was. Maar naarmate hij verder de rivier over waadde werd het jongetje zwaarder en zwaarder, en uiteindelijk bleek dat het jongetje het Christuskind was. De associatie met deze legende heeft te maken met het feit dat Ferre's vader verongelukte toen Nele van Ferre zwanger was. Als alleenstaande moeder droeg zij Ferre over de rivier van het dagelijkse leven... Qua coloriet is het schilderij opgebouwd op het contrast tussen blauw en geel.

Olie op lariks panelen 345/112 cm

De pendant van het schilderij, *Marjan Adema leert Jitse Breeuwsma lopen*, is dan weer vooral opgebouwd uit blauw en blauwgrijze tonen, met een paar contrasten in rood. Het schilderij vormt een mooie illustratie van hoe de ontwikkeling van kinderen vaak in zijn werk gaat. Jitse leert lopen, maar hij loopt voorop en geeft aan waar het naartoe gaat. Zijn moeder loopt achterop maar geeft hem de steun waardoor hij overeind kan blijven en kan lopen in de richting die hij wil.

Beide schilderijen hangen in de ezel aan een ronde stok, waardoor ze in principe heen en weer kunnen bewegen... Dat bleek uiteindelijk weinig praktisch en daarom zijn ze onderaan toch maar vastgezet.

7. Gerrit Breeuwsma en zijn zoon Jitse / Marjan Adema en haar zoon Jitse

Olie op een dubbele, inklapbare lariks panelen 275/257 cm

Dit schilderij is een dubbelportret, met Jitse als verbindende figuur. Het is gemaakt op basis van fotootjes die zijn gemaakt op een nieuwjaarsdag, na de viering van oud en nieuw in het huis te Westervelde. De houding van de afgebeelde personen is vrijwel identiek: de manier waarop Marjan en Gerrit Jitse de fles geven, en de manier waarop Jitse tijdens het drinken de toeschouwer aankijkt. Het schilderij is gemaakt op koud op elkaar gelijmde lariks planken.

Elk portret bestaat uit twee gedeelten die met scharnieren aan elkaar zijn bevestigd, waardoor het schilderij, als een middeleeuws drieluik kan worden gesloten. Waarom dat zo is heeft verder geen enkele reden of functie ...

Jitse kijkt de toeschouwer recht in de ogen, wat als grappig effect heeft dat hij de toeschouwer als het ware blijft volgen. Tussen beide panelen in is een balkje aangebracht met kleurverloop van blauw naar rood. De grootte van de panelen is aangepast aan de vorm van de afbeelding, met het lange paneel aan de rechterzijde, waarbij Marjan ten voeten uit is afgebeeld.

8. Het Vedder-Kook familie retabel

Olie op eikenhouten panelen in eiken lijsten 290/185 cm

Dit schilderij is er één in een reeks waarin de middeleeuwse retabelvorm als basis is gebruikt. Een retabel is een groot paneelschilderij dat in gotische kerken meestal achter het altaar stond opgesteld. De schilders uit de vroege Italiaanse renaissance hebben prachtige retabelschilderingen achtergelaten, waarbij goud vaak als achtergrond werd gebruikt.

Veel retabelschilderijen bestaan uit een centrale afbeelding, bijvoorbeeld een belangrijke scene uit een heiligenleven. Links en rechts van het centrale paneel werden dan ondergeschikte scènes afgebeeld, heel vaak ook met daarin portretten van de schenkers die, om het verschil in belang met de heilige duidelijk aan te geven, kleiner werden afgebeeld.

In dit schilderij staat de familie Vedder centraal. Het middenpaneel stelt de oudste dochter Irisa voor, die haar zusje Ika op de rug draagt. Het tafereel doet een beetje denken aan "He ain't heavy, he's my brother...".

Links staat de schenkster, Hetty kook, en rechts de schenker, Paul Vedder, met op de voorgrond hun zoon Tirso.

De panelen zijn gemaakt van dunne eiken plankjes gezaagd uit een boom die ergens in de streek rond Westervelde heeft gestaan. De plankjes zijn vervol-

gens tegen elkaar gelijmd en gladgeschuurd. Het hout van de lijsten is gekleurd door er krijt in te wrijven en het vervolgens te lakken. De kleur van het hout speelt een belangrijke rol als achtergrondkleur voor de schilderijen, waarvan de afbeeldingen gedeeltelijk ook doorlopen op de lijsten. De achtergrond van het middenpaneel is een zogenaamd mille-fleurs patroon, letterlijk betekent het 1000 bloemen, dat heel vaak werd gebruikt in de Franse en Vlaamse wandtapijten in de 15e en 16e eeuw.

Het schilderij is, evenals het *Breeuwsma-Adema retabel*, geschilderd met het paletmes, waarbij de verf in klodders wordt aangebracht. Het mes - een soort kleine spatel - wordt gebruikt om textuur in de verf aan te brengen, wat het decoratieve karakter van de schildering versterkt.

9. Het Breeuwsma-Adema retabel met Jitse als mannekepis

Olie op eikenhouten panelen en eikenhouten lijst 185/280 cm

Qua compositie is dit retabel vergelijkbaar met het vorige. De vorm is gebaseerd op een retabel uit de vroege Italiaanse renaissance. Als basis zijn een aantal fotootjes gebruikt gemaakt tijdens een hele warme zomerdag. Ook hier is weer het principe gebruikt van de centrale afbeelding, in dit geval een naakte Jitse die in het water van de vijver staat te plassen. Links en rechts de schenkers, die beiden hun zoon Redmer in de armen hebben. Redmer, net zoals zijn broertje helemaal naakt, heeft een hand in de mond. Ook hier vormt de kleur van het hout, eiken panelen gemaakt van hout van een plaatselijke boom, een belangrijk onderdeel van de achtergrond. Aan de onderkant van het middenpaneel is een driehoekig inzetstuk te zien. De beschikbare plankjes waren niet lang genoeg voor het beoogde middenpaneel, en daardoor vormt dit inzetstuk de tegenhanger van de punt bovenaan. Doordat de plankjes waarvan de panelen zijn gemaakt zo dun zijn, reageren ze heel snel op de vochtigheid van de lucht. In de winterperiode staan ze vaak een beetje bol, en tijdens de zomer verschijnen er vaak droogtescheuren. Dat is ook het geval met het vorige schilderij, *Het Vedder-Kook familie retabel*. De schilderijen ademen als het ware mee met de loop van de seizoenen.

10. Liesbet lezend in een boek, met Partagas en Monte.

Olie op holle multiplex panelen met eiken figuurrand 250/220 cm

Partagas en Monte zijn de honden van Liesbet en Nathan, en ze mochten niet ontbreken op een tentoonstelling over mensen en hun kinderen. Honden zijn ook een beetje kinderen, ze hebben hun eigen persoonlijkheid en ontwikkeling, en ze vormen al gauw een onmisbaar onderdeel van het gezin, en net als kinderen hebben ze heel wat invloed op de dagelijkse gang van zaken.

Dit schilderij gemaakt naar aanleiding van vakantiefoto's, stelt een avondlijke scène voor. De honden, moe van een lange en warme dag wandelen en ravotten in het water, liggen uitgeteld te soezen. Monte, niet helemaal gerust over wat er eventueel met haar bal kan gebeuren, houdt een oogje in het zeil. De achtergrond verwijst naar de door mij gefantaseerde, sprookjesachtige inhoud van het boek dat Liesbet aan het lezen is. Op de achtergrond tevens een gebouw dat doet denken aan de Sagrada Familia in Barcelona (Liesbet en Nathan wonen daar 100 km vandaan). De rechthoekige patroontjes zijn ontstaan door schilderstape op de droge verf te plakken en de overblijvende ruimtes op te vullen met behulp van een schildersrolletje.

Het schilderij is gemaakt van panelen, afkomstig uit één van de gevangenissen in Veenhuizen. De panelen zijn gebruikt om snelle scheidingswanden te kunnen plaatsen. De lijst is voorzien van gefiguurzaagde planten- en dierenmotieven, die het idee van de sprookjesthema's doortrekken. Aan de rechterzijde bevindt zich een eenzaam kabouterfiguurtje dat de toeschouwer aankijkt.

11. Liesbet en Paul in de tuin van San Feliu aan zee

Olie op holle multiplex panelen op een metalen tafel 250/180

Ook dit schilderij is gemaakt op het zelfde soort holle multiplexpanelen als het schilderij *Liesbet lezend in een boek, met Partagas en Monte*.

Het bestaat uit vier gelijke vierkante panelen, die zijn gemonteerd op een metalen tafel. Die tafel heeft oorspronkelijk dienst gedaan voor een sketch uitgevoerd tijdens het NAM-nieuwjaarscabaret, waarover Liesbet en Nathan al vele jaren de artistieke leiding voeren. Het geheel is afgewerkt met een geometrisch houtmotief dat op één van de tafelpoten is bevestigd. Decorstukken of onderdelen ervan, afkomstig uit het NAM-nieuwjaarscabaret, zijn dankbaar gebruikt in diverse schilderijen, bijvoorbeeld ook in *La Sainte Famille après un bon repas* en in *Marijn van Dijk en Sander*.

Het schilderij is gebaseerd op een fotootje gemaakt met een telefoon. In het begin was de kwaliteit van foto's gemaakt met een draagbaar telefoontje nog helemaal niet zo goed, maar dat gaf dan weer de gelegenheid om de vlakken binnen de afbeelding mooi glad in te vullen. De foto is gemaakt in het appartement van Liesbet en Nathan in San Feliu in Catalonië. Het appartement stond op een hoge klif, en bood een prachtig uitzicht op de Middellandse Zee. Het licht is heel fel en de kleuren zijn heel diep met sterke contrasten. Op de voorgrond ligt een boek dat ik aan het bestuderen was. Liesbet deelt haar haar met mij... De kleur van het water is van een diep paars blauw dat ik heel mooi vind, en is gemaakt door het mengen van magentarood en cyaanblauw, van de Oud Hollandse Olieverven. Ik werk al heel lang met dit merk, en de stevige consistentie van deze olieverf is blijkbaar heel geschikt voor het werken op de grote en soms ruwe panelen die ik gebruik.

12. Marijn van Dijk en Sander

Olie op iepenhouten panelen met gutswerk in een metalen lijst 270/120

Ook dit werk dankt zijn fysieke bestaan voor een deel aan het NAM-nieuwjaarscabaret. Het paneel is gemonteerd op een metalen frame dat tijdens één van de cabaretvoorstellingen heeft dienst gedaan als decorstuk.

Het paneel zelf bestaat uit iepenhouten plankjes gelijmd op een MDF-plaat.. De iep waaruit de plankjes zijn gezaagd stond ooit in de buurt van de manège in Westervelde, en deze boom is, net als veel van zijn soortgenoten het slachtoffer geworden van de iepziekte. Iep, of olm, is een buitengewoon taaie houtsoort, en bijvoorbeeld heel geschikt om deurklinken en handvatten voor in de schuur mee te maken. Het hout heeft een prachtige nerftekening. De tekening is gebaseerd op een fotootje gemaakt tijdens de opening van een tentoonstelling in het Wilhelminaziekenhuis te Assen, en stelt Marijn van Dijk en haar zoon Sander voor. Marijn, met een glas wijn in de hand, streelt een beetje afwezig door het haar van Sander, die haar van boven zijn sapje met rietje aankijkt. Beiden worden omringd door duiven, die ik heel mooi bij het schilderij vond passen, omdat ik meende begrepen te hebben dat Sander zo dol was op duiven. Dat bleek echter een vergissing te zijn, waarschijnlijk was ik in de war met Bert uit Sesamstraat. De contourlijnen van alle figuren zijn uitgegutst in het hout. De achtergrond bestaat uit een geometrisch patroon, gevormd door een patroon van lijnen in het hout uit te gutsen. De ruimte tussen Marijn en Sander wordt gevormd door een patroon van meanderende lijnen, en daarbuiten is een strak tegelpatroon aangehouden. Elke tegel kon op die manier weer als een afzonderlijk element worden ingekleurd.

13. Erik van Rentergem als poppenspeler

Olie op mdf-paneel met gordijnkanten van kunststof jute 308/165 cm

Dit schilderij, gemaakt op MDF-paneel beplakt met stukken papier, verwijst naar de poppenkast die Erik en ik hadden tijdens onze studie aan de universiteit van Gent, eind jaren 60 en begin 70 van de vorige eeuw. Met onze poppenkastvoorstellingen wilden we vooral de arbeiderskinderen bewust maken van hun onderdrukte positie, maar het is de vraag of ons dat ooit gelukt is. De betreffende arbeiderskinderen zijn niet op het schilderij afgebeeld, maar zijn denkbeeldig aanwezig op de plek van de toeschouwer. Bovenop het paneel bevindt zich een fronton, en dat is het gerestaureerde fronton van onze poppenkast, die de welsprekende naam *'t Kaske* droeg. Het spotlicht dat op dat paneel is gemonteerd is nog steeds het originele dat werd gebruikt om het poppentheater te verlichten (maar de lamp is vervangen door een spaarlamp...). De poppen die Erik niet zozeer in als wel achter de hand heeft zijn Erik zelf, en zijn echtgenote Leen, zoals ze er beiden uitzagen in de tijd dat we samen nog poppenkast speelden. De koppen zijn gelijkend, de lijven niet (helemaal). Indachtig het gezegde "the child is father of the man" is hier ook sprake van een afbeelding van de relatie tussen een vader - de jonge Erik aan de rechterkant - en zijn zoon, de oude poppen spelende Erik in het midden. Net zoals bij het originele *Kaske*, is ook dit schilderij voorzien van rode doeken ter linker- en rechterzijde.

14.Henderien Steenbeek en Esther

Olie op beschot en deur van een oud varkenshok 227/198

Het schilderij van Henderien Steenbeek en haar pleegdochter of pleegmaatje Esther is gemaakt op beschot en een deurtje van een van de gesloopte varkenshokken in de boerderij te Westervelde. De combinatie van beide panelen correspondeerde precies met de compositie van de tekening in de vorm van een soort dikke L.

De tekening is gebaseerd op twee afzonderlijke foto's, één van Henderien op een bank in een parkje ik meen ergens in Harvard, de andere van Esther voor een speelhuis. Beide personen kijken de toeschouwer aan.

De compositie, het kind op de grond, de volwassene zittend op een bank, heeft iets statig en klassieks, wat heel erg detoneert met het materiaal waaruit het schilderij bestaat, namelijk de restanten van een varkenshok. Op de gebruikte panelen zijn nog restanten aanwezig van een hengsel en een slot.

Het prepareren van de panelen vergde heel wat tijd en werk: schoonmaken, behandelen tegen houtworm, voorzien van diverse transparante grondlagen...

Op de voorgrond zit wijlen de poes Torre, die haar bazin aankijkt. Ze zit op een matje (de kat zit op de mat, dat hoort zo, dan kun je weer een kleurvlak aanbrengen ...). Ook hier bestaat de achtergrond uit een soort mille-fleurs patroon, vergelijkbaar met het centrale paneel in het *Vedder-Kookretabel.*

15. Liesbet van Geert en wijlen Mit Muis (Maria Lowie)

Olie op een oud vensterluik, een stukje multiplex en een vensterraam met gebroken glas 270/142 cm

Dit schilderij, behorende tot de eerste serie werken in het *Bois d' Amis* project, bestaat uitsluitend uit afgedankte en sloopmaterialen: een dun stukje multiplex waar heel veel houtworm in zat, waardoor er een veelheid aan minuscule doorkijkgaatjes is ontstaan (het is ondertussen degelijk behandeld en op een stevig raamwerk geplakt), het raam uit de keuken in Westervelde, met gebroken glas, een vensterluik, en een stukje tafelblad.

De afgebeelden zijn Liesbet van Geert en haar oma aan moederskant, Maria Lowie, de dochter van Henri Lowie, van wie het bladgoud afkomstig was dat gebruikt is in het schilderij *Anna en Emmett*.

Maria Lowie was bij haar kleinkinderen bekend als Mit Muis. *Mit* is Vlaams voor meter, dat wil zeggen, doopmeter, en bij de oudste kinderen was dat dan meestal de moeder van één van de ouders. Een ander woord voor Mit is Bomma, en dat is ietsje chiquer want het is afkomstig uit het Frans, en dat is altijd chiquer natuurlijk.

Mit Muis werd zo genoemd omdat ze voor haar kleinkinderen altijd van die snoepjes, gummetjes, in de vorm van muisjes in voorraad had. In het Vlaams spreken we niet over gummetjes maar over sjiesjiepkes, of sjiesjiepe muisjes. Dat woord is afkomstig van de jujuba boom, *Ziziphus jujuba*, waarvan de gedroogde vruchten als snoepje of snack werden genuttigd. In het Amerikaans Engels heten die snoepgummetjes trouwens nog steeds "jujubes".

Het schilderij gaat vooral over het contrast tussen de jonge vrouw, voor wie alles in feite nog moet beginnen, en de oude vrouw aan het eind van haar leven (Mit Muis is niet lang na het maken van de foto's overleden). Mit Muis, en face, kijkt de toeschouwer aan, de mond een beetje scheef als gevolg van verschillende beroertes, haar zilverwitte haar opgekamd als een soort halo, en dat alles in blauwige tonen op het gebroken vensterglas. Liesbet, geheel en profil, kijkt weg van de toeschouwer. De lat onderaan die de twee zijstukken van de ezel met elkaar verbindt is niet recht, maar vormt een verwijzing naar het grillige patroon van elke menselijke levensloop.

16. Pa en Paulette van Geert aan de keukentafel

Olie op oude keukendeur, gezichten op multiplex 321/91 cm

Op dit schilderij legt mijn vader zijn handen beschermend op de schouder van zijn dochter Paulette. Pa was Paulette's beste vriend.

Paulette had Down syndroom, met nog een paar ingewikkelde andere dingen erbij... Ze communiceerde nauwelijks, maar ze had altijd een touwtje bij zich, waar verschillende dingen aanhingen, zoals in dit geval een wit plastic boodschappentasje.... Dat touwtje was absoluut noodzakelijk, want daarmee deed ze ook allerlei belangrijke dingen, zoals het openen of sluiten van deuren (deuren mochten voor haar niet openstaan...)

Toen ik het schilderij aan het maken was had ik bezoek van een collega van de Universiteit van Salt Lake City, Allan Fogel... Zijn interpretatie van de betekenis van Paulette's touwtje heb ik aan de zijkant van het paneel geschreven. Later heb ik er nog een stukje tekst aan toegevoegd. Terwijl ik in de huiskamer stond te schilderen was er een Franse film op televisie, en een van de acteurs zei: Et pourtant c'est bien calme ici... Nochtans is het hier tamelijk rustig...

Het schilderij is gemaakt op de deur afkomstig uit de keuken in Westervelde. Na de verbouwing is deze deur, die met hardboard was beslagen, vervangen door een nieuw exemplaar, en na het verwijderen van het hardboard bleek dat de keukendeur al een keer eerder was gebruikt, namelijk als voordeur van het huis. De sleuf met het woord brievenbus is nog steeds aanwezig...

Anders dan bij de overige schilderijen die ik op deuren heb gemaakt, en waar ook de gezichten over de profielen heen zijn geschilderd (zie bijvoorbeeld *Liesbet van Geert en wijlen Mit* Muis), wilde ik hier de integriteit van de gezichten behouden, en heb ik ze geschilderd op uitgezaagde stukjes multiplex.... Het schilderij wordt bekroond met een soort driehoek, symbool voor een beschermend dak.

De Pa en Paulette zijn niet meer onder ons...

17. Wilma Tichelaar en Anna van den Berg als Viking

Olie op lariks planken 248/145 cm

Op dit paneel van koud tegen elkaar gelijmde lariks planken staan Wilma Tichelaar en haar dochter Anna van den Berg.

Het is gebaseerd op een fotootje gemaakt na een bezoek aan de tentoonstelling van de eerste reeks *Bois d'Amis* schilderijen in het Universitair Medisch Centrum te Groningen.

Anna had in de schuur een plastic Vikinghelm gevonden, die ooit nog was gebruikt tijdens een Asterix en Obelixfeest ter gelegenheid van de 18e verjaardag van Liesbet. Door de zwarte belijning ontstaat een wat stripachtige sfeer, die natuurlijk prima past bij Anna als Wiki de Viking en bij de Asterix en Obelix helm. Aanvankelijk was er ook nog een achtergrond met wat zonnebloemen, maar die zijn weggeschilderd, zodat alleen nog maar het reliëf van de zonnebloemen overblijft.

Anna draagt een typische Vikingenvlecht, en die is helemaal van haarzelf.

18. De ma, Evelien en Helena Isaura.

Olie op eiken panelen met gutswerk
280/190 cm

De ma... het gebruik van het lidwoord is typisch Vlaams. Eigenlijk zou het schilderij onder nummer 16 ook *De pa en Paulette van Geert aan de keukentafel* moeten heten, of beter nog *De pa en ons Paulette aan de keukentafel*....

Het schilderij beeldt mijn moeder af, met haar kleindochter Evelien en diens dochter Helena Izaura (met een Braziliaanse vader kun je je de mooiste voornamen permiteren, om over de achternamen maar te zwijgen).

Het schilderij is gemaakt op vier eikenhouten panelen die met deuvels in elkaar zijn gezet (dat is aan de rechterzijde goed te zien, waar een droogtescheur is ontstaan).

De ma zit aan dezelfde keukentafel, en op vrijwel dezelfde plek als Paulette op het schilderij met de pa (die keukentafel is een zwart, hardstenen blad). Doordat de foto, op basis waarvan het schilderij is gemaakt, van dichtbij is genomen ontstaat er wat perspectiefvervorming dat naar mijn gevoel extra diepte en aanwezigheid van de afgebeelde personen doet ontstaan (iets vergelijkbaars is ook te zien op het schilderij van Liesbet met de honden Monte en Partagas, haar voet is eigenlijk wat te groot, maar dat versterkt naar mijn gevoel juist de diepte in relatie tot de toeschouwer).

Het eikenhout laat een gladde afwerking toe, en het gebruik van verflagen die telkens een beetje worden weggeschuurd, waardoor er een aparte kleurwerking ontstaat.

Net zoals bij het schilderij van *Marijn en Sander* is hier gebruikgemaakt van de dikte van het hout om een boommotief uit te gutsen, dat de achtergrond van het schilderij vormt. De associatie met een levensboom - de geportretteerden omspannen vier generaties - is natuurlijk niet onbedoeld. Ook hier is gebruik gemaakt van een uitgegutst tegelmotief, waarmee een soort geometrisch pointillisme in de achtergrond kan worden bereikt. Dat pointillisme sluit dan weer aan bij mijn zucht naar decoratieve opvulling, of bij het gebruik van mille-fleurs motieven.

Bij de meer recente schilderijen uit de Bois d'Amis reeks stencil ik de titel op het schilderij of op de voet, zoals bij *Erik als poppenspeler*.

19. De familie Urbanus

Olie op twee oude deuren, plexiglas
en mdf-imitatievloer 250/80/80 cm

Dit driedimensionele werk, dat bestaat uit twee oude deuren, een plaat plexiglas in een raamwerk, en een stukje imitatie tegelvloer, verwijst naar de in Vlaanderen immens populaire stripserie van de komiek Urbanus, zijn moeder Eufrasie en zijn vader Cesar (er is ook nog de sprekende vlieg Amedee en de uit twee delen bestaande hond die respectievelijk luisteren naar de namen Nabuco en Donosor). De komiek Urbanus is als geen ander in staat om de ondraaglijke lichtheid van het Vlaamse bestaan in al zijn absurditeit in beeld te brengen.

Het hoeft dan ook geen betoog dat Urbanus en de zijnen door de schilder en zijn familie dan ook als belangrijke rolmodellen worden beschouwd.

Het schilderij is gemaakt op basis van een fotootje, gemaakt in de deuropening van het huis te Wervelde, op een nieuwjaarsochtend bij het afscheid van de gasten die de vorige avond hadden mee gevierd (maar het kan ook een kerstochtend zijn geweest, in ieder geval was de vorige avond uitgebreid gegeten en gedronken).

David, als Urbanus, legt zijn hand op de schouder van Leen, moeder Eufrasie. Paul als vader Cesar staat er enigszins ingezakt en monkelend bij. Aan de zijkanten staan de stripfiguurtjes van Urbanus en Eufrasie.

Aan de achterzijde kijken we in de gang van het huis, met een soort Escher achtig tegelpatroon dat in de dertiger jaren toen het huis werd gebouwd erg in de mode was.

De strip-Urbanus is dwars door de deur heen gelopen, en op de deur zijn de portretten van zijn vrienden, de sprekende vlieg Amedee en het varkentje Wie-

ske getekend, met aan de achterzijde een tekening van de fluitende strip-Urbanus.

De deuropening, waar David in staat, is gemaakt van een onderdeel van een decorstuk gebruikt tijdens één van de NAM-cabaretten... De drie overige plexiglazen panelen vinden we terug in het schilderij *La Sainte Famille se reposant apres un bon repas....*

Aan de klink hangt een strik, en er staat een fles champagne, Bourgondisch formaat, als uitgebluste getuige van het feest van de vorige avond, dat zijn sporen heeft nagelaten op de enigszins lodderige gelaatsuitdrukkingen van de afgebeelde personen.

20. De ganzenkoning, a.k.a. le roi des oies

Olie op mdf-panelen beplakt met papier 260/180 cm

Het enigszins raadselachtige *a.k.a. le roi des oies* betekent niets anders dan *ook bekend als de koning der ganzen*), waarmee de titel van het schilderij op kinderlijke wijze een diepe logische waarheid tot uitdrukking brengt.

Deze keer geen kinderen op het schilderij, maar wel een bewijs, speciaal voor onze vrienden de kinderen, dat kabouters wel degelijk bestaan: ziehier de afbeelding van twee in Westervelde wonende kabouters, die hun dagelijks brood verdienen met het hoeden van ganzen welke worden aangevoerd door een koning, de ganzenkoning genaamd, bijgestaan door een koningin, de ganzenkoningin.

Dat dit wel degelijk echte kabouters zijn wordt bewezen door de kleur van de puntmutsen, rood voor de mannelijke en groen voor de vrouwelijke kabouters (dat feit is indertijd overtuigend door Rien Poortvliet aangetoond).

Het schilderij is gemaakt op MDF-panelen welke zijn beplakt met stukken papier.

21. Leen Waegeman met kleinhond Partagas
22. Leen Waegeman met kleinhond Partagas, op een paneel in de vorm van een poes.

Olie op eiken vensterbanken 235/107 cm
Olie op mdf-panelen beplakt met papier 220/165 cm

Het onderwerp van beide panelen is oma en kleinkind, maar omdat de oma op de schilderijen geen kleinkinderen maar wel kleinhonden heeft, zijn de titels aan de realiteit aangepast (zie ook het schilderij *Liesbet met de honden Monte en Partagas*).

Het eerste schilderij is gemaakt op een eikenhouten paneel, dat vervaardigd is uit de vensterbanken die tijdens de verbouwing van de voorkamer in het huis te Westervelde zijn vervangen door bredere exemplaren. De vensterbanken, die in de hoeken in verstek waren gezaagd, zijn omgekeerd tegen elkaar gezet, waardoor het centrale en puntige gedeelte van het paneel ontstaat. Die hoek bovenaan correspondeert een beetje met de vorm van het kapsel van Leen, dat symmetrisch met de punt loopt en door de kleurdiagonalen is versterkt. De achtergrond is tevens sterk decoratief gehouden in een techniek die verwijst naar het pointillisme.

Datzelfde pointillistische idee is ook gebruikt in het tweede schilderij, *Leen en Partagas op een paneel in de vorm van een poes*. Dat het paneel de vorm van een poes heeft wordt in het algemeen eerder door kinderen dan door volwassenen opgemerkt. Het pointillisme is hier gebruikt in de vorm van kleine geometrische, willekeurige patroontjes, die de vormen gedeeltelijk oplossen, en geordend zijn in rechte banen en vlakken. De achtergrond is laag per laag bewerkt met een reliëfroller, waardoor het pointillistische idee zich ook herhaalt in de textuur van de verf.

23. La Sainte Famille se reposant après un bon repas.

Olie op plexiglas gemonteerd op drie afzonderlijke mdf-panelen 280/400

De titel van het schilderij betekent: *de heilige familie uitrustend na een goede maaltijd*. Waarom is de titel van het schilderij in het Frans? Waarom noemt de schilder zijn project in het Frans *Le Bois d'Amis* en deze tentoonstelling L*e Bois d'Enfants*? Om dezelfde reden als waarom alles tegenwoordig in het Engels is, namelijk nergens om, alleen, het lijkt allemaal veel mooier en interessanter. En waarom de heilige familie? Dit is toch de heilige familie niet? Precies, juist daarom.

De heilige familie, en met name de pater familias, is bezig met het traditionele uitbuiken na een goede maaltijd. Het schilderij is gemaakt op drie panelen afkomstig uit een van de NAM-nieuwjaarscabaretten. Samen met het paneel dat gebruikt is bij de familie Urbanus vormden deze panelen een transparant rookhok dat een rol speelde in een van de sketches. Oorspronkelijk was dit werk bedoeld voor buiten, omdat alleen de figuren op het plexiglas waren geschilderd, waardoor de omgeving dienst deed als achtergrond. Het werk stond opgesteld in de tuin in Westervelde. Tijdens een fikse najaarsstorm zijn de drie panelen aan diggelen geblazen, maar gelukkig konden de meeste stukken worden teruggevonden. Het werk is nu gerestaureerd, door de stukken plexiglas op MDF-paneel te plakken en dit te monteren in de originele raamwerken. De achtergrond is nu echter beschilderd met een soort geometrische pointillistische motieven, vergelijkbaar met die gebruikt in het schilderij *Leen Waegeman met kleinhond Partagas op een paneel in de vorm van een poes*. Een foto van het oorspronkelijke werk opgesteld in de tuin kan worden gevonden op de website www.paulvangeert.nl (ga naar *Schilderijen*).

24. Hans houdt zijn moe Lutgart vast in innige omhelzing, zijn steun en toeverlaat in bange dagen.

Hedendaagse piëta in een Fries landschap.

Olie op holle multiplex panelen in een larikshouten lijst 330/330 cm

Dit schilderij, het grootste van de tentoonstelling, heeft dan ook de langste titel.

Het is gemaakt van holle multiplexpanelen, afkomstig uit een van de gevangenissen in Veenhuizen, waar ze werden gebruikt om losse scheidingswanden aan te brengen.

Hans is een ernstig verstandelijk gehandicapte jongeman. Hij is de zoon van Lutgart, die een nicht van Leen en kinderarts is. Hans' woordenschat bestaat uit welgeteld één woord, *Abba*, dat wordt gebruikt om alles te benoemen dat bel;angrijk is in zijn leven. Hans heeft een zwak voor vrouwen, in de eerste plaats voor zijn moeder, en dat drukt hij uit in de vorm van innige omhelzingen, zoals hier op het schilderij.

De basis van het schilderij is een fotootje gemaakt op een bruggetje in Hindeloopen, op een koude, winderige en natte zomerdag.

De gezichtsuitdrukking van moe Lutgart wekt onmiskenbare associaties op met een piëta, waarbij Maria met het lichaam van haar zoon in de handen, de blikken ten hemel slaat. Nu is de omhelzing van Hans over het algemeen zo krachtig dat de blikken van de omhelsde geen andere mogelijkheid hebben dan ten hemel te slaan.

De achtergrond van het schilderij, dat zich verspreidt over twee zijpanelen, bestaat uit verschillende elementen die een rol speelden tijdens het tochtje

naar Hindeloopen. Het wel heel erg symbolische door een stok ondersteunde rozenboompje aan de linkerzijde is afkomstig van de Menkemaborg. Aan de rechterzijde zien we de dijk bij Hindeloopen, met uitzicht op een door slecht weer geteisterd IJsselmeer.

De geometrische elementen die zo karakteristiek zijn voor dit schilderij zijn, inderdaad en zonder enige gêne, ontleend aan de stijl van de *Wiener Werkstätte*, waar ook Gustav Klimt deel van uitmaakte. Daarnaast zijn allerlei decoratieve elementen in reliëf aangebracht, die het retabelachtige karakter van het werk verder benadrukken.

25. De ma, Marleen, Evelien, Kaat, Helena Izaura, en Mona: een dubbel viergeslacht.

Acryl en olie op planken van grove den 250/220 cm

Dit schilderij is ontstaan op basis van een foto gemaakt tijdens de viering van de 90-jarige verjaardag van de ma.

Voor de ma was dit een stralende verjaardag, waarbij ze een toespraak hield en een gedicht voordroeg dat de pa lang geleden voor haar had geschreven. Kort daarna zou ze worden getroffen door een paar kleine beroertes, waardoor ze nu aan een rolstoel is gekluisterd en moeite heeft om haar woorden te vinden.

Maar op dit schilderij vormt ze nog een stralend punt tussen haar vrouwen: haar dochter Marleen, diens dochters Evelien en Kaat, en diens dochters Helena Izaura en Mona. Allen kijken, zoals het bij dit soort kiekjes past, mooi in de richting van de toeschouwer, behalve Mona, die zich verdiept in het spel met de handen van haar oma.

Naast de gezichten spelen de handen een centrale rol in dit schilderij, dat gemaakt is op planken van de grove den. Door gebruik te maken van heldere kleuren en donkere lijnen die de vormen omlijsten, ontstaat een wat striptekeningachtige indruk, die nog wordt versterkt door de aanwezigheid van een

stripheldin, Bécassine, met een babytje in slaaptenue op de arm. Bécassine, een Bretonse keukenmeid die het strip-levenslicht zag in 1905, wordt beschouwd als de eerste vrouwelijke heldin in de geschiedenis van de strip, of zoals de Fransen zeggen, *la bande dessinée*, wat haar uitdrukkelijke aanwezigheid in dit door vrouwen bevolkte werk meer dan rechtvaardigt. Bécassine is tevens een eerbetoon aan de ongeëvenaarde kookkunst van de Ma.